

Náchodská meziarší

Mark Wilson (anglická verze textu) a Lubor Kunc (česká verze textu)

Sběratelé čs. známek jistě znají „Vejprtská falsa“, ale „Náchodská meziarší“ jim nyní asi moc neřeknou. Věřím, že po přečtení tohoto článku bude čtenářům Filatelie uvedený termín stejně známý a postupně se stane nedílnou součástí naší filatelistické terminologie. Za tímto slovním spojením se totiž skrývá skoro neuvěřitelný příběh objevu vzácných hradčanských meziarší. Mimo potvrzení skutečnosti, že ještě 90 let po vydání Hradčan narážíme na neznámý filatelistický materiál, dokumentuje tento objev i vysokou kvalitu sběratelství zahraničních filatelistů, kteří si za objekt své sběratelské činnosti zvolili československé známky a poštovní historii. Aktéry tohoto příběhu jsou totiž sběratelé našich knihtiskových známek ze Spojených států amerických, kteří jsou vynikajícími členy krajanské filatelistické organizace „*Society for Czechoslovak Philately*“ (založené již roku 1939; viz www.cspilately.org).

České filatelistické katalogy rozdělují hradčanská meziarší jako stejnosměrná a protisměrná. Protisměrná meziarší jsou známa v hodnotách 3, 5, 10, 20, 25 a 30 hal Hradčan (1. kresba). Stejnosměrná meziarší jsou většinou katalogizována pouze pro známky Hradčany 3 a 10 hal (opět 1. kresby), některé katalogy registrují i hodnotu 5hal, která se však vyskytuje pouze výjimečně. Řada z meziarší Hradčan patří mezi velmi vzácný filatelistický materiál, zejména, pokud se jedná o nepoužitá meziarší beze stop po nálepkách.

Náš příběh začíná v září roku 2002, kdy Mark Wilson, přední americký sběratel našich knihtiskových vydání a bývalý knihovník *Society for Czechoslovak Philately*, zakoupil v internetové aukci čistá a ražená meziarší Hradčan s přetiskem „Porto“ a razítkem Náchod (**obr. 1, 2, 5 & 6**). Konkrétně se jednalo o stejnosměrná meziarší Hradčany 5 hal a protisměrná meziarší hodnoty 10 hal. Již první prozkoumání tohoto materiálu potvrdilo předpoklad, že se jedná o materiál, se kterým bylo manipulováno. Velmi sporný je zejména přetisk *PORTO*, o kterém se těžko můžeme domnívat, že byl na tato meziarší aplikován z poštovně-provozních důvodů, aby přetištěné známky sloužily jako doplatní provizoria. Zarážející byla i skutečnost, že tato meziarší nebyla přeložená, ačkoliv při posílání dvou tiskových archů na poštovní úřad by k takovému přeložení mělo dojít. Sporné je také poštovní razítko 1. typu Náchod, 4b, s datem 19.2.1919. Toto datum totiž předbíhá jak známou dobu tisku meziarší Hradčan (květen 1919), tak i dobu uvedení tohoto razítka do poštovního provozu (dle Votočkovy Monografie č. 17, I. svazek, bylo náchodské razítko č. 1500/2 typ M.41 používáno teprve od roku 1920). Jak mi vysvětlil pan Jindřich Látal: „Toto není první případ, kdy byl tímto způsobem znehodnocen filatelistický materiál“.

Ačkoliv se při zohlednění těchto skutečností může zdát, že se jedná o padělky a není třeba tuto záležitost dále probírat, opak je pravdou. Meziarší pod těmito padělanými razítky totiž vykazují mnoho znaků pravých známek. Dvakrát jsem meziarší osobně dovezl na přezkoumání do Prahy s výsledkem, že žádná ze zkoušek nepotvrdila jejich padělání. Můj přítel a učitel Henry Hahn se domníval, že není žádného sporu o tom, že tato meziarší byla vytištěna originálními deskami, pouze teoretizoval, zda nebylo možné, aby předmětná meziarší byla vytištěna za použití originálních desek o několik let později.

Pokud by byla tato stejnosměrná meziarší 5hal Hradčan skutečně pravá, jednalo by se o zlom v našich filatelistických znalostech, protože dosud se věřilo, že existuje pouze 10 kusů těchto meziarší, která musela být pokoutně vynesena z tiskárny Česká grafická unie. Československá pošta nikdy neuvedla stejnosměrná meziarší hodnoty 5 hal. oficiálně do oběhu. Když jsem

tuto otázku probíral se sběrateli v ČR i zahraničí, zjistil jsem, že z těchto 10 meziarší je známo 6 kusů. Žádné z mých Náchodských meziarší nemohlo být ale některým z chybějících exemplářů, jelikož se jejich pozice na tiskové desce shodovaly s již známými meziaršími. V letošním vydání časopisu Merkur Revue č. 2/2008 byl navíc anoncován nález nerozděleného desetipásového stejnosměrných meziarší 5 hal Hradčany, které se dle vyjádření jednoho z mých evropských přátel může shodovat s desetipásem vyobrazeným v Novotného příručce (viz str. 22 Příručky z roku 1949, resp. str. 35 Příručky z roku 1970). Jak se tedy můžeme domnívat na základě těchto skutečností, zachovalo se do dnešních dnů více stejnosměrných meziarší 5 hal Hradčany – zatím víme o meziarších pocházejících ze 3 tiskových listů.

Bohužel když jsem v roce 2003 zasílal meziarší vyobrazená na obr. 1 a 2 k finálnímu přezkoumání do České republiky, byl můj doporučený dopis odcizen a předmětná meziarší nikdo od té doby již neviděl. Pokud by se tento materiál objevil kdekoli na světě, budu Vám vděčen za jakoukoliv zprávu !

Tímto nešťastným koncem se pro mě uzavřela kapitola nálezu dosud neznámých stejnosměrných meziarší Hradčan. Jako vzpomínka na ní mi zbylo několik filatelistických článků otištěných v časopise *The Specialist* (časopis vydává v USA Society for Czechoslovak Philately) č. 6/2002 (nález meziarší), 3/2003 (podrobná analýza meziarší provedená mnou a panem Johanem Sevenhuijsenem) a 2/2004 (informace o odcizení meziarší). Objev měl tehdy odezvu i v českém filatelistickém tisku, když byla ve *Zpravodaji Společnosti sběratelů knihtiskových vydání čs. známek* č. 59/2004 přetištěn český překlad analýzy publikované v *The Specialistu* č. 3/2003.

Šťastný obrat nastal v říjnu 2004, kdy mi na výstavě *Philadelphia National Stamp Exhibition* konané ve Valley Forge sdělil dlouholetý člen naší americké společnosti, pan Charlie Chesloe, že někdy v devadesátých letech viděl fotografii podobných meziarší ze sbírky doktora E. D. Muellera z Englewood Cliffs, New Jersey. Dokonce se s dr. Muellerem dohodl na jejich koupi, ale než stačila transakce proběhnout, dr. Mueller zamřel a stopa jeho meziarší se ztratila. Na stejné výstavě ve Valley Forge působil také obchodník se známkami, který zakoupil velkou krabici známek od dr. Friedmana z Chicaga (dle jeho sdělení zřejmě někdy na jaře roku 2004), kterou rozprodával ještě během řady následujících let.

V červnu letošního roku se tento obchodník rozhodl nabídnout na Internetu neprodané zbytky filatelistického materiálu dr. Friedmana, které považoval za „filatelistické smetí“. Tuto nabídku zaregistroval jiný člen americké Society for Czechoslovak Philately, pan Phil Melamed. Zaujaly ho zejména dvě nabízené položky: čtyři nerozřezaná stejnosměrná meziarší 5hal (**obr. 3**) a dvě neoddělená ražená meziarší stejné známky, navíc krajová (**obr. 4**). Phil věděl o krádeži mých meziarší a ihned po objevu nových exemplářů se mne snažil kontaktovat. Bohužel jsem se zrovna v té době stěhoval a moje telefonické i e-mailové spojení nefungovalo. Phil však vytrval a nakonec se mu podařilo zkontaktovat mně prostřednictvím webové stránky www.knihtisk.org, kde publikuji své poznatky o čs. knihtiskových vydáních a anglické překlady české filatelistické literatury. Za jeho vytrvalost a kolegiální chování bych chtěl Philovi moc poděkovat, bez něho by tento šťastný obrat nebyl možný !

Obratem po obdržení Philovi zprávy jsem tohoto obchodníka kontaktoval a dohodl s ním koupi meziarší. Zároveň jsem mu poslal výtisk časopisu obsahující analýzu z roku 2003. Další překvapení nastalo, když jsem obdržel zakoupená meziarší a v průvodním dopise jsem se dočetl :

Přikládám meziarší čs. známek jak dohodnuto. Tyto známky se nacházely na albových listech s adresou dr. E. D. Muellera z Englewood Cliffs, New Jersey. Mám pocit, že jsem je zakoupil společně s krabicí známek od dr. Friedmana z Chicaga.

Díky této zprávě se podařilo poodkrýt osud původních meziarší dr. Muellera. Při mém následném telefonátu s Charliem Chesloem jsem navíc zjistil, že při svém vyjednávání o koupi meziarší viděl opravdu bloky meziarší a nikoliv jednotlivé oddělené kusy.

Nález těchto nových meziarší nám ukazuje dvě věci:

1. nalezená Náchodská meziarší pochází původně z jednoho pásu deseti meziarší
2. poštovní razítka Náchod a možná že i přetisky *PORTO* byla otištěna v době, kdy byla meziarší ještě neoddělena.

Pomocí počítačů jsem sestavil původní pozice jednotlivých meziarší (**viz tabulka níže**). Odcizená meziarší se nacházela na pozici 1 a 8. Nepoužitý blok 4 meziarší zaujímá pozici 2, 3, 4 a 5. Ražený blok 2 meziarší se původně nacházel na pozicích 9 a 10. Zatím se nepodařilo nalézt meziarší nacházející se na pozicích 6 a 7.

Stejnoseměrné meziarší Hradčany 5 hal. (1. kresba) – pozice meziarší

Čisté *	Čisté **	Čisté **	Čisté **	Čisté **		Ražené ?	Ražené lep	Ražené lep	Ražené lep
odcizeno					chybí	chybí	odcizeno		
obr. 1	obr. 3	obr. 3	obr. 3	obr. 3			obr. 2	obr. 4	obr. 4

pozice meziarší									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Ačkoliv nemohu bohužel použít pro srovnání originálů odcizených meziarší, užil jsem alespoň jejich naskenovaných obrázků. Zkosení pravého okraje meziarší na pozici č. 1 jak se zdá přesně zapadá do levého okraje meziarší nacházejícího se na pozici 2. Nerovný stříh na pravé straně meziarší na pozici 8 odpovídá stříhu na levé straně meziarší č. 9. Také se zdá, že

horní i dolní šířka meziarší je stejná. Díky tomuto „fyzickému“ srovnání můžeme říci, že všechna meziarší pochází ze stejného pásu 10 meziarší.

Původní odcizená meziarší byla poněkud zašpiněná a jejich lep byl poškozen nálepkami. Nově objevené pásy meziarší nenesou žádnou stopu po nálepce a jsou i čistší. Pokud mohu srovnat barvu odcizených a nových meziarší, je shodná. Lep nových meziarší je lepší kvality než u původních exemplářů. Meziarší nebyla přeložena ve vodorovném směru, ale nachází se u nich přehyby ve směru příčném: mezi polohou 2 a 3 a pak mezi meziarším v pozici 10 a okrajem listu.

Odlíšné jsou levé a pravé části pásu meziarší: meziarší v levé části (pozice 1 – 5) jsou pouze přetištěny *PORTO*, ale nejsou ražené. Meziarší na pravé části (pozice 8 – 10) nesou mimo přetisku *PORTO* ještě poštovní razítko Náchod s rozlišovacím číslem 4b . Orazítkování tímto poštovním razítkem ještě před oddělením jednotlivých meziarší potvrzuje fragment razítka meziarší č. 8 na meziarší č. 9 (**obr. 4**).

Obdobný fragment najdeme i mezi meziaršími č. 7 (dosud neobjeveno) a č. 8, takže můžeme oprávněně očekávat, že i meziarší č. 7 bude orážené náhodským razítkem. Ačkoliv nemůžeme nyní předvídat, v jakém stavu se nachází chybějící meziarší č. 6, osobně očekávám, že bude také ražené: na základě nyní známých skutečností považuji za pravděpodobnější, že levá polovina desetipásu meziarší byla ponechána nepoužitá, kdežto pravá část 5 meziarší byla opatřena razítkem Náchod.

Zajímavou odchylkou je i směr přetisku *PORTO* na jednotlivých meziarších. Na čistých meziarších (pozice 1 – 5) směřuje přetisk shora dolů, kdežto u ražených meziarší na pozicích 8 – 10 je přetisk obrácený zdola nahoru. Výjimkou je pozice č. 9, kde přetisk směřuje sice shoda dolů, ale v jiné úhlopříčce než u čistých meziarší.

Při podrobném zkoumání dosažitelných meziarší jsem zjistil, že známky přesně odpovídají popiskům dle studie Stanislava Koberce o známce 5 hal 1. a 2. tiskové desky. Horní řada známek odpovídá jeho známkovým polím 92 – 95 a 99 – 100 druhé tiskové desky, kdežto dolní řada známek se shoduje s popisem známkových polí 2 – 5 a 9 – 10 první desky.

Nevyřešenou otázkou zůstává, kdo takto „vylepšil“ vzácný desetipás stejnosměrného meziarší Hradčan 5 hal. . Vlastnil dr. Mueller kompletní desetipás meziarší, a jak došlo k oddělení meziarší na pozicích 1, 6, 7 a 8 ? A kde se nachází meziarší č. 6 a 7 ? Předmětná meziarší dlouhou dobu pobývala v New Jersey (blízko New Yorku) a Chicagu. Obchodník prodávající tato meziarší pochází ze státu Oregon, ale je otázka, zda by se mohla nacházet tam. Můžeme odhadovat, že největší šance na jejich objevení mají zřejmě sběratelé pobývající v Severní Americe, ale jisté to není.

Náhodská doplatní provizoria se však nenachází jen na stejnosměrných meziarších hodnoty 5 hal emise Hradčany. Spolu s původními meziaršími jsem v roce 2002 zakoupil i čisté a ražené protisměrné meziarší 10 hal Hradčany (**obr. 5 a 6**). V roce 2008 jsem získal v rámci druhého objevu meziarší Hradčan i čistý čtyřpás protisměrných meziarší 10 hal. Hradčany (**obr. 7**), jednotlivé ražené meziarší (**obr. 8**) a raženou dvoupásku protisměrných meziarší Hradčan (**obr. 9**).

Po bližším přezkoumání jsem zjistil, že i meziarší 10 hal pochází ze stejného desetipásu meziarší. Nejzajímavější z této skupiny známek je ale dvoupáska meziarší (obr. 9), která

nemá žádný lep a je orážena razítkem Náchod, 5b (Votočková Monografie č. 16, I. díl, razítko č. 1500/10a, typ M.13z) s datem 18.4.1919.

Všechna meziarší nesou přetisk *PORTO* . Meziarší na obr. 7 mají přetisk aplikován ze shora dolů. Meziarší na obr. 8 a 9 mají přetisk orientován zdola nahoru. Všechny přetisky jsou šikmé s výjimkou jediné známky na obr. č. 9, která má přetisk otištěn skoro přesně kolmo. Není mi jasné, zda byl přetisk *PORTO* otištěn na známky před 18.4.1919 či po něm. Je možné, že byl na známky otištěn až dodatečně.

Jsme rádi, že jsme mohli čtenáře Filatelie informovat o tomto významném objevu a doufáme, že Vás lánek zaujal. Pokud byste chtěli získat více informací či dokonce měli vědomost o ukradených či dosud neobjevených meziarších, můžete kontaktovat pana Marka Wilsona prostřednictvím jeho e-mailu mark@knihtisk.org či přes jeho internetovou stránku www.knihtisk.org .